

Biblijski motivi u pjesmama u kategoriji glazbene nagrade "Porin za hit godine" u 21. stoljeću

Jandrašek, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:089453>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-02-06**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za komparativnu književnost

Katedra za komparativno proučavanje hrvatske književnosti

Zagreb, 2022.

DIPLOMSKI RAD

BIBLIJSKI MOTIVI U PJESMAMA U KATEGORIJI GLAZBENE NAGRADE *PORIN ZA HIT GODINE* U 21. STOLJEĆU

Mentorica:

dr. sc. Cvijeta Pavlović, red. prof.

Studentica:

Valentina Jandrašek

Ta stara, poštovanja dostojna Povelja sadrži najuzvišeniju mudrost najdubljeg značenja i otkriva tajne kojima se u konačnici moraju vratiti sve filozofije.

Johann Gottlieb Fichte

SAŽETAK

Analizom i interpretacijom sedam odabranih pjesama nominiranih ili nagrađenih u kategoriji *Hit godine* glazbene nagrade *Porin* u dvadeset prvome stoljeću, u radu se opisuje i problematizira način ugradnje i uloga biblijskih motiva u motivskom sustavu suvremenih popularnoglazbenih tekstova. Analizirano je pet pjesama ljubavne tematike (*Žedam, Dat će nam Bog, Činim pravu stvar, Godinama, Tvoje ime čuvam*) te dvije pjesme refleksivne tematike (*Ezoterija, Teške boje*). Pjesme ljubavne tematike podijeljene su u dvije podskupine prema dominantnom motivskom sustavu teksta. Prvu podskupinu čine tekstovi koji opisuju neostvarenu žudnju lirskoga subjekta za objektom ljubavi, a drugu pjesme u kojima se opisuje nemogućnost ponovne uspostave ranije ostvarenog ljubavnog odnosa. Biblijski se motivi u popularnoglazbene tekstove ugrađuju u obliku biblizama (simbola preuzetih iz Biblije) ili kristijanizama (simbola preuzetih iz općekršćanske kulture), kao nositelja stila i značenja stihovanih ostvarenja. Izvorno se značenje ugrađenih biblijskih motiva u analiziranim stihovima ljubavne tematike afirmira umjetnički resemantiziranim značenjsko-stilskim nastavkom ili pak negira djelomičnom ili radikalnom semantičko-stilskom promjenom. Pomoću odnosa teksta pjesme prema biblijskim motivima ocrta se slika odnosa lirskoga subjekta s objektom ljubavi te prikaz unutarnjega svijeta lirskoga subjekta. Analizirani tekstovi refleksivne tematike, negirajući ili afirmirajući izvornu semantiku inkorporiranih biblijskih motiva, iscrtavaju dominantnu suvremenu sliku ljudske egzistencije kao odabira puta ostvarenja subjektivnosti individualnim izborom prihvaćanja ili odbijanja tradicionalnih duhovno-religijskih vrijednosti.

KLJUČNE RIJEČI: Biblija, biblijski motiv, glazbena nagrada *Porin*, glazbeni hit

BIBLICAL MOTIFS IN SONGS IN THE *PORIN* MUSIC AWARD CATEGORY FOR *HIT OF THE YEAR* IN THE 21ST CENTURY

ABSTRACT

By analysing and interpreting seven selected songs nominated or awarded in the Category Hit of the Year of the Porin Music Award in the twenty-first century, the paper describes and problematizes the way biblical motifs are incorporated and placed in the motif system of contemporary popular texts. Five songs of love themes were analysed (*Žeđam*, *Dat će nam Bog*, *Činim pravu stvar*, *Godinama*, *Tvoje ime čuvam*) and two songs of reflective theme (*Ezoterija*, *Teške boje*). Love-themed poems are divided into two subgroups according to the dominant motif system of the text. The first subgroup consists of lyrics describing the unflooded desire of the lyrical subject for the object of love, and the second poems describing the impossibility of restraining a previously realized love relationship. Biblical motifs are incorporated into popular texts in the form of biblisms (symbols taken from the Bible) or Christianisms (symbols taken from general Christian culture), as carriers of the style and meaning of versed achievements. The original meaning of the embedded biblical motifs in the analysed verses of the love theme is affirmed by a artistically resemanticised meaning-stylistic sequel or negated by a partial or radical semantic-stylistic change. The relationship of the text of the poem to biblical motifs outlines the image of the lyrical subject's relationship with the object of love and the representation of the inner world of the lyrical subject. Analysed texts of reflective theme, denying or affirming the original semantics of incorporated biblical motifs, plot a dominating contemporary picture of human existence as a choice of the path of realization of subjectivity by individual choice of acceptance or rejection of traditional spiritual-religious values.

KEYWORDS: Bible, biblical motif, Porin Music Award, musical hit

Sadržaj

1. UVOD	1
2. ODREĐIVANJE KORPUSA I METODOLOGIJA ANALIZE	2
3. PJESME LJUBAVNE TEMATIKE	4
3. 1. Biblijski motivi u pjesmama neostvarene žudnje	4
3. 1. 1. Žudnja kao žeđ	4
3. 1. 2. Žudnja kao potraga	6
3. 1. 3. Žudnja s nadom	8
3. 1. 4. Biblijski motivi žudnje	10
3. 2. Biblijski motivi u pjesmama o neobnovljivoj ljubavi	10
3. 2. 1. Bijeg kao činjenje prave stvari	11
3. 2. 2. Bijeg od ljubavi kao mjesta prijevare i razočaranja	14
3. 2. 3. Biblijski motivi neobnovljene ljubavi	18
4. PJESME REFLEKSIVNE TEMATIKE	19
4. 1. (Nad)čovjek bez GPS-a sa nebesa	19
4. 2. Očajnik obojen teškim bojama rajskih prozora	22
4. 3. Biblijski motivi refleksivnosti	25
5. ZAKLJUČAK	26
6. LITERATURA	27
7. PRILOZI	29
7. 1. Analizirani korpus	29
7. 2. Osnovni podaci o analiziranim pjesmama	36

1. UVOD

Objedinjujući odraze općeljudskog povijesnog i emocionalnog iskustva, ali i raznovrsnosti ljudskoga stvaralačkoga genija, biblijski tekst nije isključivo religiozan nego i općekulturni diskurz i time vrelo nadahnuća umjetnicima različitih umjetničkih područja, interesa i stavova. Tragove biblijskoga teksta sve češće pronalazimo i u popularnoj kulturi, gdje njihova ugradnja često biva nosivom sastavnicom ostvarenja u koja se inkorporiraju tvoreći tako, kombinirano s ostalim sastavnicama, zanimljiva i kompleksna djela koja potiču na poblize motrenje, raščlambu i interpretaciju. Želeći prikazati i problematizirati ulogu biblijskih motiva u oblikovanju hrvatskih popularnoglazbenih tekstova, u ovome se radu analizira njihova ugradnja i uloga u tekstovima sedam pjesama nagrađenih glazbenom nagradom *Porin* ili nominiranih za nju u kategoriji *Hit godine* u dvadeset prvome stoljeću. U prvome se dijelu rada analizira ugradnja i uloga biblijskih motiva u pjesmama ljubavne tematike, podijeljenima u dvije podskupine prema dominantnom motivskom sustavu teksta. Prvu podskupinu čine tekstovi koji opisuju neostvarenu žudnju lirskoga subjekta za objektom ljubavi, a drugu pjesme u kojima se opisuje nemogućnost ponovne uspostave ranije ostvarenog ljubavnog odnosa. U drugome se dijelu rada izdvaja, analizira i interpretira inkorporacija i uloga biblijskih motiva u pjesmama refleksivne tematike. Istražena se problematika u radu promatra i pod svjetlom odabranih književnih i kulturno-psiholoških teorija. Nakon činjenica iznesenih, problematiziranih i suprotstavljenih u dvama središnjim dijelovima rada, zaključak ih usustavljuje. Rad otkriva funkcije i načine ugradnje biblijske topike u hrvatske glazbene uspješnice nagrađene po strukovnim kriterijima tijekom dvadeset prvoga stoljeća.

2. ODREĐIVANJE KORPUSA I METODOLOGIJA ANALIZE

Popularna se kultura ne određuje čvrsto i jednoznačno, no najčešće se definira kao opće dostupna medijski posredovana kultura koja je u suvremenosti postigla globalnu prihvaćenost (popularna kultura. *Hrvatska enciklopedija*, www.enciklopedija.hr). Tako označena, popularna kultura odražava općeprihvaćene norme i vrijednosti koje se zrcale u svakodnevnom životu, ali i umjetnosti neke nacionalne zajednice ili općeljuskoga društva (usp. Duda 2012: 36). Svojom lakom receptivnošću, koja od primatelja ne zahtjeva osobitu obrazovnu ili intelektualnu kompetenciju, tekstovi općeprihvaćenih glazbenih ostvarenja jasno zrcale društveno-kulturne vrijednosti koje se odražavaju i u njegovoj književnosti te umjetnosti općenito (usp. *ibid*: 36). Glazbena nagrada *Porin*, koju mediji nerijetko nazivaju *hrvatskim Grammyjem*, središnja je nacionalna strukovna nagrada koja se u četrdesetak kategorija dodjeljuje domaćim i stranim diskografskim izdanjima objavljenima u godini koja prethodi službenoj ceremoniji dodjele (usp. Piškorić 2007: 49). Nagrada za *Hit godine* u dvadeset prvom se stoljeću u trenutku pisanja ovoga rada dodjeljivala u dvama razdobljima: od 2000. do 2003. te od 2010. do 2014. godine. Jedina je to kategorija *Porina* u kojoj su pjesme nominirane i nagrađene zajedničkim djelovanjem glazbenih stručnjaka (stručnoga povjerenstva) te glasova slušatelja pjesama (<http://arhiva.porin.info/hit-godine>, 4. 9. 2021.), što je čini najboljim zrcalom receptivnosti i popularnokulturne vrijednosti tekstova relevantne i za analizu prisutnosti i uloge biblijskih motiva u tekstovima pjesama kojom se bavi ovaj rad. Tijekom navedenih devet godina dodjeljivanja *Porina za Hit godine* za nagradu su nominirane dvadeset tri pjesme, a njih je devet nagrađeno ovom prestižnom nagradom (<http://arhiva.porin.info/hit-godine>, 4. 9. 2021.). Nagrada *Porin za Hit godine* u ovom je kontekstu markantnija u odnosu na srodne nagrade, koje su specijalizirane za tekstopisce, jer u kategoriji uspješnice godine obuhvaća najprihvaćeniju, najrasprostranjeniju pjesmu koja je zbog toga glasovita po glazbi i tekstu. Taj razgranat i raznovrsan korpus za potrebe je ovoga rada sužen na sedam pjesama prema kriteriju prisutnosti biblijskih motiva te njegove uloge u oblikovanju tekstova. U poglavlju *Prilozi* na kraju rada donose se analizirani tekstovi transkribirani iz službenih glazbenih spotova dostupnih na *YouTube*-u. Nakon analiziranoga korpusa, prilaže se tablični prikaz naslova i izvođača pjesama, autora glazbe, teksta i aranžmana te godina nominacije u kategoriji *Porin za Hit godine* ili osvajanja nagrade. Podaci korišteni za izradu tablice preuzeti su iz mrežne *Baze autora* Hrvatskog društva skladatelja. Iz tekstova odabranih pjesama izdvojeni su biblijski motivi, u tekstove utkani najčešće u obliku biblizama prisutnih pojedinačno ili kao sintagmatsko-rečeničnih struktura nositeljica pojedinačnih stihova, strofa ili tekstova pjesama

u cjelini. U ovome se radu izraz *bibilizam* upotrebljava kao oznaka simbola koji se u Knjizi prikazuje svetim ili važnim (usp. Slavić 2011: 7), pri čemu se simbolom smatra svaki dio teksta koji se može izdvojiti i tumačiti (usp. *ibid*: 9). Osim biblizama, iz analiziranih se tekstova izdvajaju i pojedini kristijanizmi – nositelji značenja oblikovni unutar kršćanske tradicije, a zapisani najčešće u *Katekizmu Katoličke Crkve*, neposredno nazidanom na biblijski izvor (*ibid*: 10). Izdvojeni se biblijski motivi analiziraju, interpretiraju i uspoređuju prema funkciji u pjesmi te prema odnosu s biblijskim izvorom.

3. PJESME LJUBAVNE TEMATIKE

Motivski i značenjski slojevi analiziranih tekstova pjesama ljubavne tematike oblikuju se uspostavljanjem raznorodnih odnosa između lirskoga subjekta i objekta njegove ljubavi. U pjesmama koje opisuju neostvarenu žudnju lirskoga subjekta za objektom ljubavi, lirski je subjekt usamljeni i nesretni patnik pritisnut nevoljama uzrokovanim okolnostima koje ne može kontrolirati (usp. Perinić 2007: 90). U tim se pjesmama objekt ljubavi oblikuje kao idealiziran i izravno ili neizravno djelatna, lirskome subjektu nedostižan, ali duboko i neutaživo žuđen. Druga skupina analiziranih ljubavnih pjesama oblikuje prikaz lirskoga subjekta kao bjegunca od odgovornosti i ponovne (emocionalno-duševne ili fizičke) povezanosti s objektom ljubavi. Lirski subjekt koji bježi od ponovne povezanosti s objektom ljubavi taj bijeg bira ili suprotstavljen objektu ljubavi kojem priznaje idealne osobine ne želeći pritom inferiorizirati sebe ili sučeljen s demoniziranim, negativnim objektom ljubavi koji mu je izvor uništenja i nemira (usp. ibid: 95). U biblijskome je smislu ljubav dijaloška stvarnost koja se odvija između triju božanskih osoba, među ljudima međusobno ili pak između ljudi i Boga, pri čemu biva izvorom patnje, ali i sigurnosti spasenja (usp. Dufour i dr. 1993: 498). Biblijska je ljubav, baš kao i ljubav prikazana u analiziranim pjesmama, djelatna i sveobuhvatna, tumačiva kao sredstvo sjedinjenja ili razdjeljenja; kao izvor oslobođenja ili (dobrovoljnog) robovanja (ibid: 507), što se zrcali i u načinu ugradnje biblijskih motiva u ove pjesme, koji, ponekad i u istome tekstu, varira od potpune afirmacije biblijskoga izvora do njegove radikalne negacije.

3. 1. Biblijski motivi u pjesmama neostvarene žudnje

Ljubavna je patnja lirskoga subjekta u ovim pjesmama opisana dvojako – kao vječno neutaživa žudnja koja nemogućnošću ispunjenja ljubavnoga patnika gura u beznade ili bezuspješnu trajnu potragu za voljenom osobom ili kao bol žudnje koja se, nakon patnje, nada svome ispunjenju.

Biblijski su motivi temeljna sastavnica oblikovanja teksta ovih stihovanih ostvarenja.

3. 1. 1. Žudnja kao žed

Ljubavni patnik ispunjen beznadem i prepušten svojoj boli u svojim se iskazima upućenima odsutnom i nedostižnom objektu ljubavi često suobličuje biblijskome psalmistu koji se stihovima izvedenima uz pratnju žičanoga instrumenta nerijetko obraća ljudima nedostižnom Bogu kao izvoru svoje patnje (usp. Slavić 2016: 237). Vječnu trajnost svoje ljubavne žudnje za trajno odsutnim objektom ljubavi lirski subjekt u pjesmi *Žedam* Zlatana Stipišića Gibonnija (glazba: Zlatan Stipišić Gibonni, tekst: Zlatan Stipišić Gibonni, aranžman: Nikša Bratoš)

opisuje spajanjem motiva ljubavi s motivom vatre: „I uvijek ću te voljeti / i gorjeti“ (8–9). Ne može se tvrditi da je povezivanje motiva ljubavi i vatre bibliizam jer je to motiv iz bogate tradicije ljubavne lirike. No postoji srodnost antičke, biblijske, srednjovjekovne i renesansne topike. Tako biblijski psalmist opisuje svoju žudnju za uzvišenim i udaljenim Bogom riječima: „U meni srce je gorjelo, na samu pomisao buknuo bi oganj“ (Ps 39, 4). Navedeni je psalmični redak poveznica starozavjetnih spisa s novozavjetnima, u kojima se upotrebom motiva gorućeg srca opisuje susret ljudi s Kristom koji se u kršćanskoj tradiciji smatra odrazom (Božje) ljubavi: Tada rekoše jedan drugome: „Nije li gorjelo srce u nama dok nam je putem govorio, dok nam je otkrivao Pisma?“ (Lk 24, 32) Osim u psalmičnim tekstovima, izvor ovoga stiha pronalazim i u recima *Pjesme nad pjesmama* koji neizmjernu snagu ljubavnoga žara povezuju s plamenom kao izrazom Božje snage i ljubavi prema Izabranom Narodu (usp. Dufour i dr. 1993: 1096): „(...) ljubav je jaka kao smrt / Žar je njezin žar vatre / i plamena Jahvina.“ (Pj 8, 6–7) Nakon što je naglasio nemogućnost gašenja ljubavnoga žara, subjekt pjesme ističe i njegovu iznenadnu pojavu pri prvom susretu s objektom ljubavi: „Od prvog trena / za tobom žeđam“ (10–11), čime se njegov glas ponovno sjedinjuje s glasom biblijskoga psalmista koji svoju trajnu i duboku čežnju za Bogom kao objektom ljubavi i ispunjenja opisuje stihovima: „O Bože, ti si Bog moj: gorljivo tebe tražim; tebe žeđa duša moja, tebe želi tijelo moje, kao zemlja suha, žedna, bezvodna.“ (Ps 63, 2) Fatalnost i dubina ljubavnoga žara, koji pobuđuje suosjećanje recipijenta pjesme te njegovu identifikaciju s ljubavnim patnikom, ističe se ponavljanjem dvaju izdvojenih stihova. U drugome se dijelu pjesme lirski subjekt približava slici biblijskoga Krista patnika ugradnjom motiva izdaje u stihove: „Tražim previše od ovih žica / da ti svaka nota pristaje / da priča ova nema krivca; nema izdaje“ (20–23). Iako ljubav nije istovrsna, leksička razina funkcionira asocijativno: „Kako napraviš da nisam običan / i da me ne vidiš sa gore strane?“ (28–29) Lirski subjekt postavlja se u izravniji dijaloški odnos s objektom ljubavi pred kojim se smatra inferiornim, ugrađujući tako u svoje stihove glas biblijskoga proroka Izaije koji piše o Božjoj ljubavi kao sredstvu ljudske posebnosti „Jer dragocjen si u mojim očima, vrijedan si i ja te ljubim.“ (Iz 43, 4). U navedenim se stihovima iščitava i psalmični podtekst u kojemu je opjevana ljudska inferiornost pred Božjom veličinom i milošću: „Milosrdan i milostiv je Jahve, spor na srdžbu i vrlo dobrostiv. Jarostan nije za vječna vremena niti do vijeka plamti srdžba njegova. Ne postupa s nama po grijesima našim niti nam plaća po našim krivnjama.“ (Ps 103, 8–10) Spoznajući vlastitu inferiornost u odnosu na objekt ljubavi, lirski subjekt Stipišićeva ostvarenja postaje refleksivan pitajući se „Koliko uzimam a koliko dajem?“ (31), sjedinjujući pritom svoj glas s glasom svetoga Luke koji u *Djelima apostolskim* zapisuje „Blaženije je davati nego primati“ (Dj 20, 35), a u svome evanđelju recipijenta na važnost (sebe)davanja upozorava

zapisujući Kristove riječi: „Dajte i dat će vam se: mjera dobra, nabijena, natresena, preobilna dat će se u krilo vaše jer mjerom kojom mjerite vama će se zauzvrat mjeriti.“ (Lk 6, 38) Nakon izražene dijalogizacije stihova te ugradnje samorefleksije lirskoga subjekta, u posljednjim se stihovima pjesme *Žedam* dovršava iscrtavanje ranije skicirane slike subjekta pjesme inkorporacijom motiva žeđi najavljenog u naslovu: „Za tobom; za tobom / za tobom / žeđam“ (41–43). U biblijskome se surječju motiv žeđi pojavljuje u riječima koje Krist izgovara naposredno prije smrti na križu: „Nakon toga, kako je Isus znao da je sve dovršeno, da bi se ispunilo Pismo, reče: ‘Žedan sam.’“ (Iv 19, 28), označavajući njima žudnju za ispunjenjem Božje volje i istinsku ljubav prema ljudima. Žeđajući za ublažavanjem ljubavne patnje sjedinjenjem s objektom ljubavi, lirski subjekt Gibonnijeve pjesme kristološkim glasom vapi za ljubavlju koja će ublažiti njegove patnje ispunjenjem istinskih žudnji (usp. Dufour i dr. 1993: 258), čime se potvrđuje djelatna uloga biblijskih motiva u oblikovanju Stipišićevih stihova.

Važnost biblijskih motiva u oblikovanju teksta pjesme ističe se i omjerom stihovanih redaka koji sadrže biblijske referencije i onih koji ih ne sadrže. U trideset od četrdeset četiri stiha pjesme utkani su paralelizmi teksta pjesme i biblijskoga teksta.

3. 1. 2. Žudnja kao potraga

Osim lirskoga subjekta pjesme *Žedam*, koji pasivno žudi za okončanjem ljubavne patnje sjedinjenjem s voljenom osobom, u analiziranom se korpusu ističe lirski subjekt koji vlastitom aktivnošću želi pokušati ublažiti žudnju i postići sjedinjenje s voljenom osobom. Na takav je način oblikovan subjekt pjesme *Tvoje ime čuvam* Marija Vestića (glazba: Mario Vestić, tekst: Mario Vestić, aranžman: Mario Vestić).

Voljeno je biće u pjesmi *Tvoje ime čuvam* idealna projekcija mjesta sigurnosti, slobode i ispunjenosti u čijem iscrtavanju postoji paralela s biblijskim tekstom kroz prikaz žene kao mjesta u kojem srce može pronaći sigurnost i mir (usp. Ps 62, 2).

Intimno obraćanje subjekta pjesme voljenoj osobi istaknuto je u početnim stihovima pjesme: „Tvoje ime čuvam tu duboko u srcu / i spomenem te samo kada ne čuju.“ (1–2) Ugradnjom motiva srca kao mjesta intime na kojem se, osim osjećaja, oblikuju ideje i odluke izravno vezane za čovjekov život te njegov odnos s ostalim ljudima, ovi se stihovi povezuju s istovjetnom biblijsko-semitskom slikom srca kao središta čovjekova bića – ishodišta njegova odnosa sa samim sobom, s Bogom i drugim ljudima (usp. Dufour i dr. 1993: 1253). Zahvaljujući toj semantčkoj snazi, motiv je srca česta sastavnica biblijskoga teksta. Proživljavajući Kristovo odrastanje te prepoznajući u njemu Božje djelovanje, Isusova je majka Marija: „(...) brižno

čuvala sve ove uspomene u svom srcu“ (Lk 2, 51), upravo poput subjekta analizirane pjesme, koji u svome srcu čuva ime svoje (bivše) ljubavi. Osim liku Kristove majke, lirski subjekt pjesme *Tvoje ime čuvam* izdvojenim početnim stihovima pjesme srodan je biblijskom psalmistu koji Jahvi poručuje da će njegov zakon čuvati svim srcem te da će mu ime spominjati u najosobnijim trenucima, oslobođenima prisutnosti ostalih ljudskih bića: „Pouči me da se tvoga držim Zakona i čuvat ću ga svim srcem / Noću se spominjem, Jahve, imena tvojega i tvoj čuvam Zakon.“ (Ps 119, 34. 55) Duboku žudnju za voljenom ženom, koja *već odavno nije tu* (5), lirski subjekt ne želi samo pasivno podnositi već je aktivno pokušava ublažiti *nudeći srcu neke druge ljubavi i varajući ga ljepotom samo da zaboravi* (6). Budući da mu to ne uspijeva, ljubavnik zaključuje: „ali ne vrijedi vjeruj mi / srce se ne da varati“ (7–8) te odlučuje pronaći žuđenu voljenu osobu:

I ne znam gdje,
ali nać ću te,
pregazit ću mora do tebe,
preko vatre i vode ću prijeći
jer te volim. (11–15)

Putujući gotovo nesavladivim putem, lirski subjekt poseže za biblijskom slikom neizvjesnoga puta Izabranoga Naroda u Obećanu zemlju, ohrabren pouzdanjem u srce i dušu (usp. Dufour i dr. 1993: 375): „Ondje ćeš tražiti Jahvu, Boga svoga. I naći ćeš ga ako ga budeš tražio svim srcem svojim i svom dušom svojom.“ (Pnz 4, 29) Na tome putu Narod nailazi na more koje Mojsijevom i Božjom intervencijom uspijeva pregaziti: „Kad su se vode razdvojile, Izraelci sidoše u more na osušeno dno, a vode stajahu kao bedem njima nadesno i nalijevo.“ (Izl 14, 21–22) Iako se u frazemu pregaženoga mora više ne čuva aluzija na Božje čudo ili na fenomen presušivanja mora, zadržala se motivika koja podrazumijeva dalek put, velik ili mukotrpan pothvat (usp. Menac i dr. 2014: 650).

Motivima vatre i vode preko kojih je ljubavnik spreman prijeći da bi voljenoj osobi iskazao svoju ljubav izdvojeni su stihovi povezani s *Knjigom proroka Izaije* u kojoj se slikom prelaska preko vatre i vode opisuje Jahvina ljubav prema Izabranome Narodu: „Kad preko vode prelaziš, s tobom sam; ili preko rijeke, neće te preplaviti. Pođeš li kroz vatru, nećeš izgorjeti, plamen te opaliti neće. Jer ja sam Jahve, Bog tvoj, Svetac Izraelov, tvoj spasitelj. Jer dragocjen si u mojim

očima, vrijedan si i ja te ljubim.“ (Iz 43, 2–4) Motiv prelaska preko vatre i vode kao simbol svjesnog izlaganja opasnosti zbog višeg cilja prisutan je i u hrvatskoj usmenoretoričkoj tradiciji, ali i svjetskoj retoričkoj baštini (usp. Botica 1995: 124), no u kontekstu se ove pjesme, s obzirom na čvrstu kompozicijsku i semantičku povezanost sa susjednim mu biblizmima, može tumačiti i kao trag biblijskoga teksta.

Trajnost uspomene na ljubav ističe se u početnim recima pretposljednje strofe: „Neke slike blijede kako dani prolaze, / onima koje vrijede vrijeme ništa ne može“ (21–22). Oni se nadovezuju na ideju biblijske koncepcije trajnosti, prema Kristu: „Nebo će i zemlja uminuti, ali riječi moje ne, neće uminuti.“ (Mt 24, 35)

Bez obzira na aktivnost, lirski se subjekt ne uspijeva sjediniti s voljenom osobom, a ljubavna mu žudnja ostaje neutažena, pa na kraju pjesme žuđenoj osobi poručuje: „vidimo se noćas ponovo u snu“ (24). Poput pasivne žudnje subjekta pjesme *Žeđam*, aktivna ljubavna potraga lirskoga subjekta pjesme *Tvoje ime čuvam* završava iskazom čežnje za voljenom, u potrazi bez rezultata: „Ali ne vrijedi, vjeruj mi, / srce se ne da varati. / Srce k'o srce, / uvijek je pitalo gdje si ti.“ (27 – 30)

Biblijske su referencije u tekstu pjesme *Tvoje ime čuvam* zastupljene znatno manje nego u tekstu pjesme *Žeđam*. Od trideset stihovanih redaka, u njih šest utvrđeni su paralelizmi teksta pjesme i biblijskoga teksta. Biblijski su motivi ugrađeni u početne stihove pjesme, kao i u one koji opisuju potragu i žudnju lirskoga subjekta za voljenom osobom, pa njihova slabija zastupljenost u ukupnosti teksta pjesme ne umanjuje njihovu važnost u njegovu oblikovanju.

3. 1. 3. Žudnja s nadom

Neutaživa ljubavna žudnja protkana beznađem prikazana u prethodnim dvama potpoglavljima suprotstavljena je u analiziranu korpusu žudnji s nadom u ispunjenje. Nadom u takvo ispunjenje odišu stihovi nagrađene pjesme Antonije Šola naslovljeni frazemskom rečenicom biblijskoga izvora *Dat će nam Bog* (glazba: Branimir Mihaljević, tekst: Antonija Šola, aranžman: Branimir Mihaljević). Potreba lirskoga subjekta za objektom ljubavi kao pomoćnikom temeljna je motivska nit teksta pjesme, a oblikovati se počinje već u prvome stihu koji ocrtava nesposobnost lirskoga subjekta za samostalno nadilaženje vlastite karakterne i djelatne slabosti: „Svak za sobom broji svoje greške, / a ja od svojih odmičem kao pješke.“ (1–2) Ovim se stihovima glas subjekta analizirane pjesme suobličuje glasu biblijskoga Propovjednika koji zaključuje: „Na zemlji nema pravednika koji, čineći dobro, ne bi nikad sagriješio.“ (Prop 7, 20) Motivi sporog i nepotpunog odmaka od osobnih pogrešaka prisutni u

izdvojenim stihovima promatrani kao tragovi biblijskoga izvora vode pak do opisa borbe protiv grijeha i vrijednosti Krista kao spasitelja u *Poslanici Hebrejima*: „Doista pomno promotrite njega, koji podnese toliko protivljenje grešnika protiv sebe, da – premoreni – ne klonete duhom. Ta još se do krvi ne oduprijeste u borbi protiv grijeha.“ (Heb 12, 3–4) Naznačena potreba subjekta pjesme za likom djelatnoga spasitelja ističe se u stihovima kojima završava prva strofa pjesme: „I treba mi baš netko kao ti / da za mnom ovaj nered pospremi.“ (3–4). Čežnja lirskoga subjekta za promjenom okolnosti nutarnjeg i izvanjskog života izražava se u potrebi postojanja pomoćnika u središnjem dijelu pjesme ugradnjom motiva srca koje želi biti oslobođeno i promijenjeno: „Da u nečije se dane uselim / iz ladice da srce izvadim.“ (7–8) U kontekstu cjelokupog teksta pjesme, motiv srca koje žudi za vlastitom promjenom i ljubavnim sebedarjem promatra se kao prerađeni bibliizam čiji je izvor opis novoga srca osposobljenog za istinsku ljubav po proroku Ezekielu: „I ja ću im dati novo srce i nov ću duh udahnuti u njih: iščupat ću iz njih njihovo kameno srce i stavit ću u njih srce od mesa.“ (Ez 11, 19) Stihovi pjesme *Dat će nam Bog* izražavaju nadu lirskoga subjekta u ispunjenje ljubavne žudnje: „Al dat će nam Bog / i više od tog / dobro će dobrim vratiti.“ (9–11). Biblijski izvor ovih stihova, a time i naslova pjesme, utkan je u tekst *Prve knjige o Samuelu*: „A Jahve će vratiti svakome po njegovoj pravdi i po njegovoj vjernosti.“ (1 Sam 26, 23). Slika žudnje subjekta pjesme ispunjene nadom u ljubavno sjedinjenje upotpunjuje se stihovima pretposljednje strofe ovog stihovanog ostvarenja: „Nestat će bol u grudima / ja još vjerujem / dobrim ljudima.“ (17–19) Ugradnjom motiva boli u grudima koja će biti otklonjena vjerom te djelovanjem dobrih ljudi, ovi se stihovi, iako umjetničkom preradom od njega djelomično udaljeni, povezuju s biblijskim opisom nade u (vječnu) radost koju Bog svojim djelovanjem omogućuje vjernima: „I otrt će im svaku suzu s očiju te smrti više neće biti, ni tuge, ni jauka, ni boli više neće biti.“ (Otk 21, 4) Nakon opisa osobina lirskoga subjekta i njegove ljubavne žudnje te izražene nade u njeno ispunjenje, u posljednjim se stihovima pjesme potpuno iscrtava ranije u tekstu skicirana slika objekta ljubavi kao djelatnog spasitelja trpećeg subjekta: „I trebam nekog da podmetne mi leđa / i skloni ovaj umor s mojih vjeđa.“ (19–20) Ovim se stihovima voljena osoba za kojom žudi subjekt pjesme povezuje s likom Šimuna Cirenca koji biblijskome Kristu pomaže nositi križ (usp. Mk 15, 20–21) te s likom Krista koji *podmeće leđa onima koji ga udaraju* (usp. Iz 50, 6), pozivajući k sebi sve umorne i opterećene uz obećanje odmora: „Dođite k meni svi koji ste izmoreni i opterećeni i ja ću vas odmoriti.“ (Mt 11, 28)

Prerađeni biblizmi utkani su u tekst pjesme pojedinačno te se njima oblikuje subjekt pjesme kao ljubavni patnik ispunjen nadom u okončanje patnje sjedinjenjem s nepoznatim objektom

ljubavi. Ključna uloga biblijskih motiva u oblikovanju teksta pjesme istaknuta je zastupljenošću u stihovanom tekstu. Od dvadeset tri stihovana retka, devetnaest sadrži paralelizme teksta pjesme i biblijskoga teksta.

3. 1. 4. Biblijski motivi žudnje

Biblijska se topika, prema klasifikaciji Deana Slavića, koja djelomično slijedi teoriju Harolda Blooma, u svaki tekst ugrađuje zauzimajući pritom odnos prema očinskom, biblijskom, predlošku (usp. Slavić 2011: 12). Zauzeti odnos teksta prema svome biblijskom izvoru, ponekad i unutar istoga teksta, varira od potpune afirmacije, preko djelomične afirmacije ili negacije do potpune negacije. Navedene odnose autor opisuje tvoreći četiri kategorije odnosa sinovskoga prema očinskome tekstu (ibid: 12). Svaki tekst koji sadrži biblijske referencije može svoj biblijski izvor potpuno afirmirati, prerađujući ga samo onoliko koliko je umjetnički nužno (ibid: 15). Umjetnička prerada biblijskoga izvora može biti i izraženija, pri čemu prerađeni tekst svoj izvor reinterpreтира neutralizirajući ga, djelomično ga afirmirajući ili negirajući (ibid: 15). Sinovski se tekst sa svojim tekstualnim ocem može i izraženije sukobiti, pritom ga ne negirajući potpuno (ibid: 15), ili se pak poželjeti apsolutnom negacijom potpuno očistiti utjecaja očinskoga teksta (ibid: 16).

U analizirane se pjesme koje opisuju neostvarenu žudnju lirskoga subjekta za objektom ljubavi (*Žedam, Tvoje ime čuvam* i *Dat će nam Bog*) biblijski motivi ugrađuju afirmirajući svoj biblijski izvor bez umjetničke resemantizacije.

3. 2. Biblijski motivi u pjesmama o neobnovljivoj ljubavi

Tekstovi pjesama koje opisuju nemogućnost ponovne uspostave ranije ostvarenog ljubavnog odnosa mjesto su sukoba lirskoga subjekta sa samim sobom, ali i (izravno ili neizravno) s objektom tematiziranog ljubavnog odnosa čija je ponovna uspostava onemogućena složenim i nepromjenjivim okolnostima. Nemogućnost rješavanja unutarnjeg i vanjskog sukoba potiče subjekt ovih pjesama na odustajanje od pokušaja ponovne uspostave ljubavnoga odnosa.

Za razliku od ranije analiziranih pjesama, u čije se tekstove biblijski motivi ugrađuju kao dominantna poveznica tekstova pjesama s biblijskim izvorom, u ova se stihovana ostvarenja oni nerijetko inkorporiraju uz izraženiju prisutnost ostalih tekstnih sastavica. Bez obzira na tu činjenicu, biblizmi ugrađeni u ova stihovana ostvarenja igraju važnu ulogu u oblikovanju tekstova pjesama, budući da sudjeluju u iscrtavanju slike unutarnjega stanja lirskoga subjekta te njegova odnosa s objektom nekadašnje ljubavi.

3. 2. 1. Bijeg kao činjenje prave stvari

Lirski je subjekt bjegunac od ponovne uspostave ljubavnoga odnosa djelomično blizak subjektu patniku u prethodno analiziranoj skupini pjesama ljubavne tematike. Poput ljubavnoga patnika, i on nerijetko osjeća bol zbog nemogućnosti uspostavljanja ljubavne relacije te vlastitoga bijega od nje, no za razliku od subjekta patnika, koji je pritisnut okolnostima koje ne može kontrolirati, subjekt je bjegunac svojim prijašnjim djelovanjem ili trenutnim nedjelovanjem djelomično odgovoran za prekidanje ili neuspostavljanje ljubavnoga odnosa. Ovakav se prikaz ljubavnoga bjegunca patnika iscrtava u stihovima pjesme *Činim pravu stvar* Zlatana Stipišića Gibonnija (glazba: Zlatan Stipišić Gibonni, tekst: Zlatan Stipišić Gibonni, aranžman: Nikša Bratoš). Patnja lirskoga subjekta naznačena je već u prvome stihu pjesme u kojemu vapi: „Možda i dogodi se čudo“ (1), čime se tekst pjesme povezuje s recima *Knjige proroka Jeremije* u kojima narod, prognan u neprijateljski Babilon, moli Proroka da izmoli od Jahve čudesnu zaštitu od neprijatelja: „Hajde, upitaj Jahvu za nas, jer je Nabukodonozor, kralj babilonski, zavojštio na nas; možda će Jahve opet učiniti s nama čudo, pa će se neprijatelj povući pred nama.“ (Jr 21, 2) Tim je stihom patnja ili nemoć lirskoga subjekta naznačena, no ne i pobliže opisana, što se čini u ostatku prve strofe stihovanoga teksta: „i onda uspijem prešutjeti / teške riječi i sve grubo / sve što ljudi govore / kad se više ne vole“ (2–5). Lirski je subjekt, precizira tekst navedenih stihova, izložen nutarnjoj patnji zbog vlastite želje da ne povrijedi objekt prošlog ljubavnog odnosa. Objekt je toga odnosa, iščitava se iz citiranih stihova, subjekt pjesme iznevjerio emocionalno ga povrijedivši. Upozoravajući sam sebe ovim stihovima na važnost šutnje te ograničenog povjerenja u bliske, voljene osobe, lirski se subjekt značenjski sjedinjuje s biblijskim prorokom Mihejem, koji, drukčijim leksikom, primateljima svoga teksta upućuje ista upozorenja: „Ne pouzdavajte se u bližnjega, ne vjerujte u prijatelja; pred onom koja s tobom dijeli postelju pazi da usta ne otvoriš. Jer sin svoga oca zlostavlja, kćerka na majku ustaje, snaha na svoju svekrvu, svakome je dušmanin njegov ukućanin.“ (Mih 7, 5–6) Zbog isticanja vrijednosti šutnje kao iskaza poštovanja bližnjemu, izvor bismo ovih stihova mogli pronaći i u jednoj od biblijskih izreka: „Nerazumnik prezire svoga bližnjega, dok čovjek uman šuti.“ (Izr 11, 12) U drugoj se strofi detaljnije opisuje odnos subjekta pjesme prema objektu prošloga ljubavnoga odnosa kao idealiziranom i trajno žuđenom, čime se subjekt bjegunac približava u prethodnome potpoglavlju opisanom subjektu patniku. No, subjekt bjegunac se pred objektom svoje ljubavi ne inferiorizira, pa mu idealna svojstva potvrđuje neizravno:

Možda se jednom rodi nada
i onda uspijem ti priznati
da si najbolja do sada
da s tobom nijedna
ne može se mjeriti (6–10)

Nedostižnost i savršenost, kao njegove temeljne osobine, približavaju u izdvojenim stihovima opisani objekt (nekadašnje) ljubavi liku biblijskoga savršenoga Boga opisana u recima *Prve knjige o kraljevima*: „Jahve, Bože Izraelov! Nijedan ti bog nije sličan ni na nebesima ni dolje na zemlji, tebi koji držiš Savez i ljubav svojim slugama što kroče pred tobom svim svojim srcem.“ (1 Kr 8, 23)

Identifikacija se recipijenta teksta pjesme s nutarnje sukobljenim lirskim subjektom pritiješnjenim između ljubavne patnje i želje za trajnim okončanjem ljubavnoga odnosa potiče ugradnjom biblizma nade u ove stihovane retke. Subjekt analizirane pjesme iščekuje nadu koja dokida patnju, poput biblijskoga Joba koji, unatoč vlastitoj pravednosti, biva izložen patnji, čije skončanje vidi u nagnuću Bogu koji nudi nadu „Čovjek rađa muku i nevolju kao što let orlov teži u visinu. Al ja bih se ipak Bogu utekao i pred njime stvar bih svoju razložio. Tako se pokaže nada nevoljniku, i nepravda mora zatvoriti usta.“ (Job 5, 7–8. 16) Iako nije riječ o izravnoj referenciji, relacije trpnje podudaraju se s tradicionalnim odnosima u biblijskom kulturno-civilizacijskom krugu.

Bez obzira na prisutnu emocionalnu povezanost s objektom ljubavi u pjesmi *Činim pravu stvar* te patnju koju mu ona donosi, lirski je subjekt nesposoban riješiti vlastiti nutarnji sukob koji priječi pokušaj ponovne uspostave ljubavnoga odnosa, pa u stihovima treće strofe ističe potpunu i trajnu nemogućnost svoga razumijevanja i/ili ponovnog združivanja s objektom ljubavi: „Nema pravila, tu nema pameti / kad nastupi tišina / mi smo dvoje ljudi / što se ne mogu razumjeti“ (11–14). Motivom nedostatka pameti kao izvorom patnje i nerazumijevanja, ovi stihovi interferiraju s psalmičnim formulacijama: „Rane moje zaudaraju i gnjiju zbog bezumnosti moje.“ (Ps 38, 6), ali i s *Mudrom izrekom* iste tematike: „Jer glupe će ubiti njihovo odbijanje, a nemar će upropastiti bezumne.“ (Izr 1, 32)

Motiv tišine ponavlja se u Novom zavjetu, primjerice kad učenici ne mogu razumjeti Isusove riječi (usp. Lk 18, 34). Motiv tišine kao prostora nerazumijevanja i sukoba istaknut je i u opisu Kristova sukoba s farizejima koji, ne razumijevajući razlog njegova čudesnoga djelovanja i

potajno zamećući s njime neprijateljstvo, izbjegavajući pritom izravni sukob, *mukom ponikoše* (usp. Lk 14, 1–4).

Unutarnji se sukob lirskoga subjekta nastavlja udaljavanjem od svega povezivog s objektom nekadašnje ljubavi, pa i od spominjanja njegova imena: „I činim pravu stvar / ne spominjem te ja“ (15–16) Značajnu ulogu preuzima i aforistička sintagma *pregristi jezik*, kao dio motivsko-semantički važnog usmenoknjiževnog izvora u analiziranoj pjesmi: „jezik pregrizem / da ne bih opsovao / ovaj život što ga / dijelim na pola“ (17–18). Iako se radi o općezastupljenom obliku usmenoga izražavanja, zbog spajanja motiva pregrizenoga jezika kao simbola šutnje s motivom izbjegavanja psovke (koju biblijski tekst smatra grijehom), izvor navedene sintagme pronalazimo i u riječima *Mudrih izreka*: „Obilje riječi ne biva bez grijeha, a tko zauzdava svoj jezik, razuman je.“ (Izr 10, 19) U ranijim istraživanjima primijećen značajan utjecaj biblijskoga teksta na hrvatsku usmenu tradiciju (usp. Botica 1995: 9) navodi na zaključak da je biblijski tekst moguć izvor fraze *pregristi jezik*. Kulminacija unutarnjeg sukoba lirskoga subjekta kojim je protkan tekst pjesme utkana je u stihove preposljednje strofe pjesme:

Što je moje, što je tvoje
ja tako ne mogu razmišljati
sve smo gradili u dvoje
i sve iz temelja
sad ćemo podijeliti
kome noć, a kome dan (19–24)

Opisujući vlastitu nemogućnost suočavanja s trajnim i potpunim prestankom svakovrsne povezanosti s objektom (nekadašnje) ljubavi, lirski subjekt bjegunac suočen s patnjom nakratko se preobražava u očajnika potpuno dezintegrirana emocionalno-psihološkom patnjom. Motivima jedinstva koje izgrađuje te dijeljenja svega stečenoga ovi su stihovi usporedivi s porukom *Djela apostolskih* koji opisuju jedinstvo rane kršćanske zajednice, očitovano i u dijeljenju materijalnih dobara kao sredstvu postizanja materijalne sigurnosti i blagostanja: „U mnoštva onih što prigriše vjeru bijaše jedno srce i jedna duša. I nijedan od njih nije svojim zvao ništa od onoga što je imao, nego im sve bijaše zajedničko. (...) Doista, nitko među njima nije oskudijevao jer koji bi god posjedovali zemljišta ili kuće, prodavali bi ih i utržak donosili i stavljali pred noge apostolima. A dijelilo se svakomu koliko je trebao.“ (Dj 4, 32. 35) Motiv

noći i dana resemantizira biblijski izvor, prikazujući dijeljenje kao mogućnost izbora između noći, kao biblizma koji simbolično označava zlo, patnju i/ili grijeh (usp. Dufour i dr. 1993: 702) i dana kao biblijskoga simbola dobra, Kristove pobjede nad zlom i nove nade (ibid: 702).

Suočen s potpunom nemoći te s naznačenom konačnom mogućnošću izbora između patnje i bijega od voljene osobe i nove nade u uspostavljanje ljubavnoga odnosa, lirski subjekt bira bijeg i patnju, pa u posljednjim stihovima pjesme subjekt ponovno odustaje od povezanosti s ljubljenom osobom: „Ne, tu nema pameti / kad nastupi tišina / mi smo dvoje ljudi / što se ne mogu razumjeti.“ (33–36) Nada subjekta Gibonnijeve pjesme, kao i nada strozavjetnog patnika Joba, završava u noći nerazumijevanja i (nutarnje) rascijepljenosti. (usp. Dufour i dr. 1993: 616) No, za razliku od biblijskoga Joba i subjekta patnika opisana u prethodno analiziranoj skupini pjesama, koji su patnji izloženi bez vlastite krivnje i mogućnosti utjecaja na nju, lirski subjekt pjesme *Činim pravu stvar* svoju noć svjesno ne želi pokušati osvjetliti, odbijajući iskrenu komunikaciju s idealiziranim, diviniziranim objektom ljubavi prema kojem osjeća ljutnju, ali i snažnu afektivnu privlačnost.

Djelatna uloga biblijskih motiva u oblikovanju teksta pjesme ističe se i njihovom velikom zastupljenošću u pjesmi. Od trideset sedam stihovanih redaka, trideset dva sadrže paralelizme biblijskoga teksta i teksta pjesme.

3. 2. 2. Bijeg od ljubavi kao mjesta prijevare i razočaranja

Prošli ili žuđeni budući ljubavni odnos u svim je dosad analiziranim pjesmama za lirski subjekt mjesto ugone i ispunjenja sjedinjenjem s idealiziranim, diviniziranim objektom ljubavi, bez obzira na patnju te nutarnji ili vanjski sukob i bijeg koji ljubavna povezanost uzrokuje. U analiziranom korpusu minula ljubav iskazana je kroz kronotop prijevare i razočaranja, a s njim je povezan prikaz negativne osobnosti i demoniziranja ljubavnika koji navodi lirski subjekt na otklon od ideje ljubavne povezanosti. Subjekt proživljuje unutarnje sukobe i dezintegraciju. Takav ljubavni odnos najjasnije je iskazan u pjesmi *Godinama* Dine Merlina (glazba: Dino Merlin, tekst: Dino Merlin, aranžman: Enes Tvrtković). Moguća asocijacija na biblijsko nasljeđe stoji već u prvoj strofi pjesme:

Ne miči usnama
jer ovo nije ni vrijeme
ni mjesto za to
nešto je u nama

do pola sveto, a od pola proketo (1–5)

Povezujući motiv šutnje s opisom napetoga odnosa svetosti i prokletstva koji se neprestance odvija u nutrini ljudskih bića, ovi su stihovi usporedivi s riječima *Jakovljeve poslanice*: „Iz istih usta izlazi blagoslov i prokletstvo.“ (Jak 3, 10) Biblijski izvor ovih stihova nalazimo i u dijelovima *Poslanice Korinćanima* koji svoje primatelje upozoravaju na činjenicu da nisu vlasnici vlastitoga tijela: „Bježite od bludnosti! Svaki grijeh koji učini čovjek, izvan tijela je, a bludnik griješi protiv svojega tijela. Ili zar ne znate? Tijelo vaše hram je Duha Svetoga koji je u vama, koga imate od Boga, te niste svoji.“ (1 Kor 6 18–19). Motiv sukobljenosti svetog i prokletog u čovjeku prisutan je i u ulomku *Poslanice Rimljanima* koji recipijente poučava da, bez Božje pomoći, unatoč želji za činjenjem dobra ne mogu ne griješiti: „Doista znam da dobro ne prebiva u meni, to jest u mojem tijelu. Uistinu: htjeti mi ide, ali ne i činiti dobro. Ta ne činim dobro koje bih htio, nego zlo koje ne bih htio – to činim. Ako li pak činim ono što ne bih htio, nipošto to ne radim ja, nego grijeh koji prebiva u meni.“ (Rim 7, 18–20) Produbljujući naznačeni unutarnji sukob, lirski subjekt povezuje ljubavnu i egzistencijalnu tematiku ističući pritom duševno-emocionalnu ljubavnu povezanost kao sredstvo ostvarenja istinske egzistencije:

Nije sreća para puna vreća

to znaju oni što je imaju

Nema puta od tijela do tijela

duše jedna drugoj putuju (6–9)

Prvim se dvama stihovima ove strofe tvori svjetonazorski krug podudaran s riječima kojima Krist svoje učenike upozorava na ništavost materijalnog bogatstva:

„I dometnu im: ‘Klonite se i čuvajte svake pohlepe: koliko god netko obilovao, život mu nije u onom što posjeduje’. (...) Prodajte što god imate i dajte za milostinju! Načinite sebi kese koje ne stare, blago nepropadljivo na nebesima, kamo se kradljivac ne približava i gdje moljac ne rastače. Doista, gdje vam je blago, ondje će vam i srce biti.“ Lk 12, 15. 33–34

U drugim se dvama stihovima izdvojene strofe tekst analizirane pjesme semantički sukobljava s biblijskim izvorom koji svoje recipijente uči da će objekt i subjekt (ljudske) ljubavi *biti jedno tijelo* (usp. Post 2, 24). Isti se motiv u *Poslanici Efežanima* semantički proširuje, primjenjujući sliku duševnog i tjelesnog jedinstva na cjelokupnu kršćansku zajednicu čiji članovi, *podnoseći jedni druge u ljubavi*, postaju *jedno tijelo i jedan duh*. (usp. Ef 4, 2–4)

Motivi su borbe dobra i zla u ljudskoj nutрини te duševnog i tjelesnog sjedinjenja prisutni i u drugim duhovno-psihološkim praksama te općim društveno-kulturnim i religijskim tradicijama, no s obzirom na njihovu prisutnost u biblijskome tekstu kao izvoru koji ih u hrvatskome društveno-kulturnom kontekstu kanonizira, u ovome se tekstu oni promatraju u okvirima biblizama. Navedeni pristup ne priječi nego potiče znanstvene reinterpretacije ovih, ali i ostalih motiva u radu u svjetlu drugih relevantnih duhovno-religijskih i društveno-kulturnih tradicija i praksi u kojima se pojavljuju.

Ljubavno-egzistencijalni motivi (ne)svetosti čovjekova bića te ljubavnoga sjedinjenja kao načina pronalaska istinske sreće temeljne su semantičko-stilske odrednice prvih dvaju strofa pjesme *Godinama*. Povezani sa svojim, ranije u tekstu izdvojenim, biblijskim izvorima, ovi motivi semantičko-stilski otvaraju mjesto temi ljudske slabosti i prijevare, kao okosnici pjesme. Zbog pretrpljene prijevare, lirski subjekt proživljava unutarnji i vanjski sukob što ga potiče na bijeg od ponovne uspostave ljubavnoga odnosa:

Godinama varala si me
znam kad i s kim
i kako vatreno
Pogledaj me zadnji put
bar to nek bude fer
nek bude iskreno (10–15)

Motivom iskrena pogleda koji se traži od počinitelja prijevare, ovi stihovi asociiraju na biblijski opis Isusove razmjene pogleda s apostolom Petrom neposredno nakon njegova grijeha zatajenja Krista, semantički bliskog motivu prijevare kao grijeha: „Gospodin se obazre i upre pogled u Petra, a Petar se spomenu riječi Gospodinove, kako mu ono reče: ‘Prije nego se danas pijetao oglasi, zatajit ćeš me tri puta’.“ (Lk 22, 61) Poput subjekta analizirane pjesme i objekta njegove

ljubavi, Isus i Petar se u izdvojenim evanđeoskim recima gledaju *zadnji put*, jer neposredno nakon toga susreta Krist podnosi muku umirući na križu.

Slično subjektu stihovanog ostvarenja *Činim pravu stvar*, koji šutnjom želi izbjeći izraženiji sukob s objektom bivše ljubavi, i lirski subjekt pjesme *Godinama* prešućivanjem izbjegava značajniji konflikt: „Bit će bolje za oboje / ako prešutimo ono što htjeli smo reć“ (18–19). No, za razliku od subjekta Gibonijevih stihova koji se nada da će se *dogoditi čudo* koje će pobuditi nadu u ponovnu uspostavu ljubavnoga odnosa, subjekt Merlinovih stihova zaključuje: „Čuda ne postoje, / svaki naš korak je put koji moramo preć“ (16–17) Motivima se čuda te ljudskoga života kao puta izdvojeni stihovi povezuju s biblijskim psalmičnim stihovima i proročkim knjigama, semantički se njima suprotstavljajući. Negirajući postojanje čuda, glas lirskoga subjekta suprotan je glasu biblijskoga psalmista koji poziva: „Dođite i gledajte djela Božja: čuda učini među sinovima ljudskim“ (Ps 66, 5) te glasu proroka Jeremije koji zaključuje: „Znam, Jahve, da put čovjeka nije u njegovoj vlasti, da čovjek koji hodi ne može upravljati korake svoje!“ (Jr 10, 23)

Isertavanje demonizirane slike objekta ljubavi te odustajanje lirskog subjekta od ponovne uspostave ljubavnog odnosa zaokružuje se u preposljednjoj strofi analizirane pjesme u kojoj lirski subjekt objektu svoje nesretne ljubavi poručuje:

Živi život između dva straha

bez ijednog trena predaha.

I sluti kakav će to biti muk

Kad dodirne te glas koji nema zvuk (20–23)

U kršćanskoj se tradiciji strah redovito pojavljuje pri čovjekovu grijehu, nevjeri ili svijesti o vlastitoj malenosti pred Božjom veličinom (usp. Dufour i dr. 1993:1272), a posljednja se dva stiha izdvojene strofe mogu iščitati u svjetlu Isusova ukora upućena farizejima zbog njihove nevjere u snagu njegova božanstva kao onoga koje je Riječ tj. Glas (usp. ibid: 1103), ali dodiruje bezvučno i učinkovito, izazivajući muk grešnika: „Nato Isus upita zakonoznance i farizeje: ‘Je li dopušteno subotom liječiti ili nije?’ A oni mukom ponikoše. On ga dotaknu, izliječi i otpusti.“ (Lk 14, 13–14) Kao što farizeji, zbog svoje nevjere ušutkani, prema Isusovu upozorenju, trebaju

biti u strahu za vlastitu dušu, varalica iz Merlinovih stihova treba strahovati od duševne propasti, ali i od (ne)mogućnosti ostvarenja emocionalno-materijalne sreće.

Demonizacija objekta ljubavi kulminira u posljednjim stihovima analizirane pjesme u kojima objekt ljubavi optužen za prevaru odgovara lirskome subjektu optužujući ga za počinjenje istoga grijeha: „Godinama varao si me / znam kad i s kim / i kako vatreno“ (24–25).

Stihovi pjesme *Godinama* obiluju višestruko tumačivim simbolima. Uzimajući u obzir teoriju o *zabludi namjere* Wimsatta i Beardsleya, prema kojoj namjera autora umjetničkog teksta nije ključna za njegovu interpretaciju (usp. Slavić 2016: 50) te Slamnigovu tezu o *nebrizi* recipijenta za namjeru autora pjesme (usp. Slamnig 1965:10), tumačenje je ovih stihova kao biblijskih tragova jedno od višestrukih mogućih, znanstveno jednako relevantnih, iščitavanja stihovanoga teksta.

Bez obzira na navedenu veliku zastupljenost ostalih tekstnih sastavnica u stihovima pjesme, biblijski motivi ravnopravno sudjeluju u oblikovanju teksta, što se ističe njihovom brojnošću u tekstu pjesme. Od ukupno dvadeset osam stihovanih redaka, šesnaest ih ostvaruje paralelizam stihovanog i biblijskog teksta.

3. 2. 3. Biblijski motivi neobnovljene ljubavi

Odnos prema biblijskim motivima u analiziranim pjesmama neobnovljive ljubavi određen je načinom na koji subjekt prikazuje svoju ljubav.

Pjesma *Činim pravu stvar*, koja opisuje odnos lirskoga subjekta u odmaku od idealnog, diviniziranog objekta ljubavi, u velikom omjeru afirmira biblijske motive, umjetnički ih prerađujući bez (značajnije) značenjske promjene.

Tekst pjesme *Godinama*, čiji je lirski subjekt suočen s demoniziranom nekadašnjom ljubavi, bahtinovski bismo mogli nazvati prostorom dijaloga sukobljenih glasova koji čini složenu mrežu posrednih i neposrednih književnih i društveno-kulturnih kodova (usp. Čale Knežević 1993: 26). Takav složeni tekst svoj biblijski izvor u nekim stihovima afirmira značenjski ga nastavljaajući, u nekima ga resemantizira blago se s njime sukobljavajući, dok mu pojedini reci oponiraju.¹

¹ Uz biblijske referencije, odnosi subjekta i objekta u povezanosti s božanskim ili đavolskim mogu se protumačiti iz psihoanalitičkog očišta: lirski subjekti pjesama *Činim pravu stvar* i *Godinama* sukobljeni su s dijelom vlastite ličnosti koji psihoanalitičar Carl Gustav Jung naziva *Sjenom*, tj. osobinama koje *svjesno Ja* ne prihvaća, skrivenim u svakom čovjeku. Prema Jungovoj teoriji, sukob sa *Sjenom* događa se u nutrini pojedinca, pri čemu on zapada u moralno samorazdiranje ili samouzdanje, projicirajući vlastite nesvjesne sadržaje na drugu osobu, primjenjujući pritom na nju arhetipske slike božanstva ili đavla, prisutne kao dio kolektivno nesvjesnog u svijesti svakoga

4. PJESME REFLEKSIVNE TEMATIKE

Književnost i kultura svakoga razdoblja ljudske povijesti odraz je težnji i vrijednosti ljudi toga doba (usp. Šimundža 1977: 365). Suvremeni je čovjek sve usmjereniji na svoj osobni svijet, na vlastite misaone i duševne nemire te tegobnost i nesigurnost vlastite egzistencije (usp. ibid: 367). Udaljavajući se od kolektivismu, on se nerijetko udaljava i od svih tradicionalnih vrijednosti kao produkata kolektivne svijesti i povijesti. Navedene se težnje odražavaju i u načinu na koji se u suvremenoj književnosti i kulturi problematizira pitanje (ne)postojanja Boga, (be)smisla religijskih i duhovnih praksi te njihova utjecaja na unutarnji svijet pojedinca i suvremenu društvenu stvarnost. Za suvremenoga je čovjeka Bog ili nepostojeća instanca proizvedena tradicionalnom društveno-kulturnom mišlju te dezintegrirana zajedno s njom (usp. Šimundža 1977: 368) ili osobni Tvorac (usp. Hocke 1991: 280) kojeg (često teško) nalazi u tegobnosti svakodnevice. Takve koncepcije problema postojanja Boga i njegova djelovanja u ljudskoj životnoj i društvenoj stvarnosti u suvremenosti su intenzivirane, no uočljive su i u ranijim knjiženo-povijesnim razdobljima, primjerice u književnosti hrvatskoga ekspresionizma (usp. npr. A. B. Šimić, *Nađeni Bog*) (usp. Pavličić 1999: 140). Pitanja postojanja Boga i njegova utjecaja na ljudsku životnu stvarnost te uloge ljudskog izbora (ne)prihvatanja Stvoritelja i tradicionalnih duhovnih vrijednosti problematiziraju se i u pjesmama *Ezoterija* Mile Kekina te *Teške boje* Gorana Bare.

4. 1. (Nad)čovjek bez GPS-a sa nebesa

Sliku ljudske egzistencije kao trajnog (sebe)stvaranja, lišenog svake transcentalne intervencije, u analiziranu korpusu najjasnije iscertava tekst pjesme *Ezoterija* Mile Kekina (glazba: Zoran Subošić, tekst: Milan Kekin, aranžman: Zoran Subošić, Krešimir Šokec). Lirski se subjekt ovoga stihovanoga ostvarenja približava koncepciji umjetnika kao *višega čovjeka* – istinski ostvarene egzistencije kako je vidi njemački filozof Friedrich Nietzsche (usp. Majksner 2019: 91). Istinski ostvarena ljudska vlastitost, smatra Nietzsche, samo je ona koja se ograđuje od postavljanja neprolaznih vrijednosti kao opreke dobra i zla. Takvim ograđivanjem čovjek stječe slobodu, nadilazeći sve ustaljene vrijednosti, lišavajući se pritom Boga kao posljednjega Gospodara (usp. ibid: 89). *Ubijajući Boga*, tako ostvareni pojedinac postaje umjetnik punine vlastitog postojanja koji se istinski samostvara, prihvaćajući moć upravljanja vlastitom egzistencijom (usp. ibid: 88).

ljudskoga bića (usp. Jung 1978: 71). Promatran pod svjetlom te teorije, lirski se subjekt pjesme *Činim pravu stvar* sa *Sjenom* sukobljava projicirajući na objekt bivše ljubavi idealnu sliku božanstva, dok subjekt teksta *Godinama* sukob s vlastitom *Sjenom* prenosi na izravan sukob s demoniziranim objektom prošloga ljubavnoga odnosa.

Negacija duhovnih vrijednosti ističe već u prvim stihovima *Ezoterije*: „Ne pratim zvijezde ni horoskop / ezoterija me nervira / na šesto čulo sam gluh ko top / jedino napušten mogu biti zen.“ (1–4) Obračun subjekta s duhovnim vrijednostima nastavlja se u drugoj strofi slikom nutarnjega svijeta lirskoga subjekta kao *duhovne garsonjere* iz koje *se ne vide više sfere* te ironizacijom prerasta u otvoreni sukob lirskoga subjekta sa svim simbolima duhovnoga svijeta, produbljujući se stihovima:

Molim cijelo histerično pleme
stigmatika i šamana
Nek maknu ruke s mog volana
nek maknu dupe sa mog sica
ja putujem bez GPS-a
GPS-a sa nebesa. (13–18)

Oduzimajući Bogu autoritet, lirski se subjekt *Ezoterije* suprotstavlja ponajprije figuri Boga kao *nebeskoga GPS-a*. Pri tome se sukobu tekst izdvojenih stihova suprotstavlja recima primjerice biblijskih *Mudrih izreka* koji svoje recipijente upozoravaju na nemogućnost samostalna upravljanja životom: „Srce čovječje smišlja svoj put, ali Jahve upravlja korake njegove. (Izr 16, 9) Od Jahve su koraci čovječji, i kako da čovjek razumije svoj put?“ (Izr 20, 24)

Radikalizacija se suprotstavljanja lirskoga subjekta tradicionalnoj judeo-kršćanskoj figuri Boga izražava u pretposljednjoj strofi pjesme, nakon koje se refrenski ponavlja već izdvojeni stihovani opis odluke lirskoga subjekta da u svoj *egzistencijalni sic* sjedne preuzimajući potpunu odgovornost za njegovo usmjeravanje:

Gospodo majstori tarota i
lokalni dileri zagrobnog života
znam da bit će mi žao što nisam klečao,
ali sve do tog sudnjeg dana

Maknite ruke s mog volana

maknite dupe sa mog sica
ja putujem bez GPS-a
GPS-a sa nebesa. (23–30)

Motivima klečanja i sudnjeg dana, nakon kojih slijedi ranije u tekstu razložena negacija biblijskoga izvora, tekst se ove pjesme obračunava s biblijskim izvorom, želeći se potpuno očistiti od njegova utjecaja (usp. Slavić 2011: 16). Motiv sudnjega dana, prisutan i djelatan u biblijskim tekstovima, ali i u spisima i tradiciji ostalih monoteističkih religija (usp. Skupina autora 1994: 244), no povezan s motivom klečanja kao geste tipične za kršćansko-biblijsku tradiciju (usp. Skupina autora 1994: 379), u ovim je stihovima ironiziran. Subjekt se suprotstavlja primjerice upozoravajućem glasu apostola Petra koji primateljima svoje *Druge poslanice* poručuje:

Umije Gospod i pobožnike iz napasti izbaviti, a nepravедnike za kaznu na Dan sudnji sačuvati, ponajpače one koji u prljavoj požudi idu za puti i preziru Veličanstvo. Preuzetnici, drznici i ne trepnu pogrdjući Slave, dok anđeli, iako jakošću i snagom od njih veći, ne izriču protiv njih pred Gospodinom pogrdna suda. 2 Pt 2 9–11

Svojim stihovanim *preziranjem Veličanstva*, lirski subjekt Kekinove *Ezoterije* bira jedinstven put egzistencijalnoga samoostvarenja. Prema ranije razloženoj teoriji Friedricha Nietzschea, on je istinski ostvareni *viši čovjek*, umjetnik življenja koji samostalno stvara tekst vlastitoga života, bez potrebe za figurom Autora (usp. Barthes 1999: 179). Tako pišući vlastitu životnu stvarnost, postaje dio skupine velikana koje Krleža zove pjesnicima, bez obzira na to djeluju li u umjetnosti, znanosti, kulturi ili politici (usp. Pavličić 2011: 240).

Negacija svih tradicionalnih duhovno-religijskih vrijednosti istaknuta je i malom zastupljenošću biblijskih referenci u ukupnosti teksta pjesme. Budući da želi negirati sve vrste duhovnosti i religioznosti, autor u svoje stihove ugrađuje motive iz različitih religijsko-duhovnih tradicija. Motivi koji ostvaruju paralelizam biblijskog teksta i teksta *Ezoterije* sadržani su u četirima od uskupno trideset stihovanih redaka.

4. 2. Očajnik obojen teškim bojama rajskih prozora

Za razliku od subjekta *Ezoterije* koji, brechtovski rečeno, *prijestolje Božje smatra praznim*, lirski subjekt pjesme *Teške boje* Gorana Bare (glazba: Damir Trkulja, tekst: Goran Bare, aranžman: Viktor Lipić) u svojoj teškoj životnoj zbilji traži lik osobnoga, bliskoga Boga koji će dati smisao njegovoj životnoj boli, preobražavajući je u utjehu njemu i ljudima s kojima djeli svakodnevicu.

Ključna uloga biblijske topike u opisu toga traženja vidljiva je već u opisu osobina i djelovanja lirskoga subjekta u početnoj strofi pjesme:

Moje srce teško suzu pušta
i pumpa sa smiješkom
jer ja ću pjevati
i evo pjevam
ja ne svijetlim, ja sijevam (1–5)

Sjedinjujući motive srca, suze, radosti i pjesme s motivom svjetla, izdvojeni stihovi iznose odluku lirskoga subjekta da teži postojanom i radosnom podnošenju egzistencijalnih teškoća, postajući pritom izvorom radosti i utjehe ljudima s kojima supostoji. Na takvu radost, postojanu i neometenu teškoćama, svoje recipijente poziva i tekst *Poslanice Filipljanima*:

Radujte se u Gospodinu uvijek! Ponavljam: radujte se! Blagost vaša neka je znana svim ljudima! Gospodin je blizu! Ne budite zabrinuti ni za što, nego u svemu – molitvom i prošnjom, sa zahvaljivanjem – očitujte svoje molbe Bogu. I mir Božji koji je iznad svakog razuma čuvat će srca vaša i vaše misli u Kristu Isusu. (Fil 4, 4–7) (...) Sve činite bez mrmljanja i oklijevanja da budete besprijeekorni i čisti, djeca Božja neporočna posred poroda izopačena i lukava u kojem svijetlite kao svjetlila u svijetu. (Fil 2, 15)

Motiv svjetla ove stihove povezuje i s novozavjetnim tekstom u kojem Krist svoje učenike potiče da prisutnošću i djelatnošću u svijetu rasvijetle egzistencijalnu tamu:

Vi ste svjetlost svijeta. Ne može se sakriti grad što leži na gori. Niti se užiče svjetiljka da se stavi pod posudu, nego na svijećnjak da svijetli svima u kući. Tako neka svijetli vaša svjetlost pred ljudima da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega koji je na nebesima. Mt 5, 14–16

Deskripcija lirskoga subjekta završava ocrtavanjem bremenitosti istinskoga egzistiranja u vlastitoj nutarnjoj, ali i suvremenoj izvanjskoj zbilji, motivsko-značenjski napredujući do uspostavljanja dijaloško-molitvenog odnosa s Transcedentalnim Subjektom kao pomoćnikom pri ostvarenju izabranog djelatnog postojanja:

U teške boje
njima ja sam obojen.

Pokreni me, sa mnom pleši
tuge, tuge me riješi
daj da budem onaj, koji tješi
svakom onom, koji zna da griješi. (6–11)

Izražavajući svoju želju za oslobođenjem od tuge božanskom intervencijom, koja omogućuje istinsku radost, glas se lirskoga subjekta sjedinjuje s glasom biblijskoga kralja Davida koji zahvaljuje Jahvi za izbavljenje od tuge i životnih teškoća, moleći ga pritom i za buduće milosrđe: „Slušaj, o Jahve, i smiluj se meni; Jahve, budi mi na pomoć! / Okrenuo si moj plač u igranje, skinuo kostrijet s mene i opasao me radošću. / Zato ti pjeva duša moja i neće zamuknuti: Jahve, Bože moj, dovijeka ću te hvaliti!“ (Ps 30, 11–13) Sjedinjenje subjekta pjesme s likom biblijskoga Davida produbljuje se motivom plesa s Bogom tj. plesnoga slavljenja Jahvinih dobročinstava: „David je igrao iz sve snage pred Jahvom, a bio je ogrnut samo lanenim oplećkom.“ (2 Sam 6, 14)

Nakon oslobođenja od tuge intervencijom Transcedentalnoga Subjekta, lirski subjekt želi postati *onaj koji tješi*. Želi biti sredstvom oslobođenja pojedinaca zarobljenih tugom kao posljedicom nepotpunog, pogrešno odabranog načina egzistiranja i djelovanja *svakog onog koji zna da griješi*. Ovakvom se semantizacijom motiva tuge, tješnja i grijeha izdvojeni stihovi povezuju s tekstom proroka Izaije koji opisuje Božji poziv na pružanje utjehe narodu utonulu u beznađe i grijeh: „Tješite, tješite moj narod, govori Bog vaš. Govorite srcu Jeruzalema, vičite mu da mu se ropstvo okonča, da mu je krivnja okajana, jer iz Jahvine ruke primi dvostruko za sve grijeha svoje.“ (Iz 40, 1–2) Djelatnom traženju Božje utjehe u teškoćama, njenom primanju te aktivnom dijeljenju svoje recipijente uči i tekst *Druge poslanice Korinćanima*: „On nas tješi u svakoj našoj nevolji da bismo i mi sve koji su u nevolji mogli tješiti onom utjehom kojom nas

same tješi Bog. Jer kao što su obilate patnje Kristove u nama, tako je po Kristu obilata i utjeha naša.“ (2 Kor 1, 4–5)

Dosad izdvojeni i analizirani stihovi *Teških boja* izriču sigurnost lirskoga subjekta u postojanje i djelatnu moć Upravitelja ljudske egzistencije, zbog čega bismo ga, prema teoriji danskoga filozofa Kierkegaarda, mogli držati pojedincom koji se popeo *na vrh egzistencijalne zgrade*, tj. prešao u religiozni stadij kao treći i najviši mogući stupanj istinski ostvarenoga ljudskog postojanja (usp. Buljan 2008: 300). Posljednji stihovi pjesme opovrgavaju takav zaključak, zrcaleći religiozno-egzistencijalnu sumnju lirskoga subjekta te njegovu svijest o izboru činjenja dobra i prihvaćanju mogućnosti Božjega postojanja kao tek započetom putu samoostvarenja. Ovakvim se egzistencijalnim dvojbama i odlukama lirski subjekt oblikuje kao kierkegaardovski *etički očajnik* koji je, sviješću o važnosti razlikovanja dobra i zla te odlukom za Dobro prožetom sumnjom, iskazao želju da istinski egzistira u odnosu s Najvišom Moći koja ga je u egzistiranje postavila, no i nemoć da to učini, birajući trajni etički očaj umjesto njegovog dokidanja iskorakom u religiozni stadij egzistencije (usp. *ibid*: 290). Ključna uloga biblijskih motiva u takvom oblikovanju subjekta pjesme nalazi se u stihovima:

Reci mi, Bože, koje si boje kože?

Bože, daj kaži, to o tebi da l' su laži?

Ti znaš sve, tako bar govore.

Mora da je super gore

kad se prozori raja otvore.

Njima ja sam obojen. (12–17)

Tvrđnjom o Božjem sveznanju, glas se lirskoga subjekta sjedinjuje s glasom biblijskoga psalmista koji zaključuje: „Jahve, proničeš me svega i poznaješ, / ti znaš kada sjednem i kada ustanem, izdaleka ti već misli moje poznaješ. / Hodam li ili ležim, sve ti vidiš, znani su ti svi moji putovi. / Riječ mi još nije na jezik došla, a ti, Jahve, sve već znadeš.“ (Ps 139, 1–4) Opisom se ljudske nemoći spoznanja Boga izdvojeni stihovi povezuju s tekstom *Poslanice Rimljanima* iste tematike: „O dubino bogatstva, i mudrosti, i spoznanja Božjega! Kako li su nedokučivi sudovi i neistraživi putovi njegovi!“ (Rim 11, 33)

Duboka sumnja lirskoga subjekta, čiji je rezultat *egzistencijalni očaj*, završava slikom raja, kao biblijskog mjesta vječne radosti i života (usp. Skupina autora 1994: 288), koji svjetlošću svojih *otvorenih prozora*, usprkos sumnji, *teške boje* egzistencije *esteta očajnika* djelomično prebojava u ugodnije rajske nijanse postojanja na putu istinskoga samoostvarenja.

Prožimanjem i suprotstavljanjem stihovanih izraza sumnje i vjere, glas subjekta pjesme *Teške boje* uklapa se u bogatu tradiciju lirskoga iskazivanja onoga što doprinosi mogućnosti da sebe odredimo u nekom vremenu i prostoru, pronalazeći pritom ravnotežu između radikalnog skepticizma i apsolutnog znanja (usp. Solar 1997: 37).

Djelatna uloga biblijske topike u oblikovanju teksta pjesme istaknuta je velikom zastupljenošću stihovanih redaka koji ostvaruju biblijske referencije u odnosu na ukupan broj stihova pjesme. Deset od šesnaest stihovanih redaka ostvaruje biblijski paralelizam.

4. 3. Biblijski motivi refleksivnosti

Obje analizirane refleksivne pjesme u svojim stihovima tematiziraju problem (ne)postojanja Boga te njegove uloge u životu čovjeka. Oba su autora prisiljena oblikovanjem teksta pjesme donositi etičke odluke, stvarajući tako zapisivanjem teksta ispis esencije vlastite životne stvarnosti u tradiciji krugovaške lirike (usp. Pavličić 2011: 240). U stihovima pjesme *Ezoterija* oblikuje se lirski subjekt koji simbolički *ubijajući Boga* iskazuje radost zbog životne slobode zadobivene uklanjanjem figure Autora, u čemu ulogu igraju i radikalno negirani biblijski motivi. Za razliku od njega, subjekt pjesme *Teške boje*, čiji tekst osim pitanja Božje egzistencije tematizira i (ne)svrhovitost ljudske životne boli, umjesto odbacivanja bira put traženja Boga. Značajnu ulogu u oblikovanju takva lirskoga subjekta preuzima i afirmirana, blago resemantizirana biblijska topika. Refleksivno-egzistencijalno traženje ovoga subjekta ispunjeno je sumnjom, ali i protkano nadom u postojanje Stvoritelja koji se patećem čovjeku *osmjehuje blago kroz granje* (usp. Ivo Belentović, *Podimo*) njegove životne boli, dajući istinsku svrhu ljudskome postojanju.

Negirajući ili afirmirajući biblijski izvor, analizirani stihovi iscrtavaju dominantnu suvremenu sliku ljudske egzistencije kao odabira puta ostvarenja subjektivnosti individualnim izborom prihvaćanja ili odbijanja tradicionalnih duhovno-religijskih vrijednosti, koje se u hrvatskoj kulturi odražavaju u biblijskome tekstu i kršćanskom moralno-semantičkom nasljeđu.

5. ZAKLJUČAK

Biblijska je topika prisutna i djelatna u suvremenim pjesmama nagrađenima ili nominiranima u kategoriji *Hit godine* glazbene nagrade *Porin*, odražavajući pritom ukorijenjenost biblijske semantike u suvremenoj hrvatskoj kulturi. Biblijski se tragovi u popularnoglazbene tekstove ugrađuju u obliku biblizama ili kristijanizama, kao nositelja značenja stihovanih ostvarenja. Tekstovi analiziranih pjesama ne sadrže citate biblijskoga teksta, već se veza stihovanih redaka i Biblije ostvaruje u obliku paralelizama s biblijskim tekstovima. Najveći udio biblijskih motiva sadržan je u pjesmi *Dat će nam Bog*. Neznatno ih je manje u tekstovima pjesama *Činim pravu stvar*, *Žeđam* i *Teške boje*, dok u oblikovanju ostalih analiziranih pjesama (*Godinama*, *Ezoterija*, *Tvoje ime čuvam*) sudjeluju ravnopravno s motivikom drugog podrijetla. Biblijski se izvor u analiziranim stihovima ljubavne tematike afirmira resemantiziranim nastavkom ili pak negira djelomičnom ili radikalnom promjenom. Pomoću odnosa teksta pjesme prema biblijskome izvoru ocrtava se odnos lirskoga subjekta prema voljenoj osobi te prikaz unutarnjega svijeta lirskoga subjekta. Biblijski se izvor pritom, nerijetko unutar iste pjesme, afirmira i negira, zrcaleći nutarnju podvojenost lirskoga subjekta ili sliku sukoba sudionika ljubavnoga odnosa. Tekstovi pjesama refleksivne tematike, inkorporacijom motiva izravno ili posredno preuzetih iz Knjiga Starog i Novog zavjeta, biblijski izvor afirmiraju ili negiraju, ocrtavajući sliku ljudskoga postojanja kao izbora između prihvaćanja ili odbijanja ustaljenih društveno-kulturnih vrijednosti. Djelomičnom ili potpunom, afirmativnom ili negativnom, umjetničkom resemantizacijom Biblija kao nositelj značenja analiziranih pjesama recipijente stihova potiče na aktivno *odljepljivanje značenjskih slojeva* (usp. Šimundža 2004: 459), analizu vlastite nutrine i suvremene društveno-kulturne zbilje te propitivanje ustaljenih osobnih i društveno-kulturnih vrijednosti. Ovaj je prikaz zastupljenosti biblijskih motiva u hrvatskim popularnoglazbenim tekstovima srodan ranijim svjetskim sličnim prikazima (npr. <https://bob-dylan.org.uk/archives/6226>, 17. 12. 2021.), čime se potvrđuje snaga pjesme kao sredstva društvene kohezije (usp. Slamnig 1965: 14) te prisutnost biblijske topike u tekstovima mnogobrojnih svjetskih glazbenih uspješnica.

6. LITERATURA

Barthes, Roland. 1999. Smrt autora; Od djela do teksta. *Suvremene književne teorije*. ur. Miroslav Beker 197–207. Zagreb: Matica hrvatska

Biblija. 2016. gl. ur: Jure Kaštelan, Bonaventura Duda, ur: Josip Tabak, Jerko Fućak. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Botica, Stipe. 1995. *Biblija i hrvatska kulturna tradicija*. Zagreb: Vlastita naklada.

Buljan, Ivana. 2008. Problem postajanja pojedincem u djelu Sørenea Kierkegaarda. *Filozofska istraživanja* 28(2): 277–302.

Čale Knežević, Morana. 1993. Pregled povijesti pojma intertekstualnost. *Demiurg nad tuđim djelom*. 17–46. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.

Duda, Dean. 2012. *Kultura putovanja: uvod u književnu iterologiju*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Hocke, Gustav René. 1991. *Svijet kao labirint : manira i manija u europskoj umjetnosti od 1520 do 1650 i u suvremenosti*. Zagreb: Biblioteka August Cesarec.

Jung, Carl Gustav. 1978. Lično i nadlično ili kolektivno nesvjesno. *Knjiga druga Odabranih djela C. G. Junga*. prev. Desa i Pavle Milekić 68–85. Novi Sad: Matica srpska.

Katekizam Katoličke Crkve. 1994. Skupina autora. Zagreb: Hrvatska biskupska konferencija.

Majksner, Ivana. 2019. Shvaćanje vlastitosti kod Kierkegaarda i Nietzschea. *Čemu: časopis studenata filozofije* 15(26): 82–97.

Menac, Antica – Željka Fink Arsovski, Radomir Venturin. [Menac i dr.] 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Pavličić, Pavao. 1999. *Moderna hrvatska lirika : interpretacije*. Zagreb: Matica hrvatska.

Pavličić, Pavao. 2011. *Petnaest riječi : rasprave o hrvatskoj književnosti*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Perinić, Ana. 2007. Galebovi umiru pjevajući: Stereotipi dalmatinske zabavne ljubavne pjesme. *Split i drugi: kulturnoantropološki i kulturnostudijski prilozi*. ur. Ines Prica, Tea Škokić. 81–103. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo.

Piškor, Mojca. 2007. Čudo multikulturalizma: Gibonijev Mirakul. *Split i drugi: kulturnoantropološki i kulturnostudijski prilozi*. ur. Ines Prica, Tea Škokić. 49–61. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo.

Rječnik biblijske teologije. 1993. ur. Xavier Léon-Dufour i dr. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Slamniĝ, Ivan. 1965. *Disciplina mašte*. Zagreb: Matica hrvatska.

Slavić, Dean. 2011. *Simboli i proroci: interpretacije biblijskoga interteksta*. Zagreb: Školska knjiga.

Slavić, Dean. 2016. *Biblija kao knjiŝevnost*. Zagreb: Školska knjiga.

Solar, Milivoj. 1997. *Vjeŝbe tumaĉenja: interpretacije lirskih pjesama*. Zagreb: Matica hrvatska.

Šimundŝa, Drago. 1977. Problem Boga u suvremenoj knjiŝevnosti. *Crkva u svijetu*. 12(4): 365–378.

Šimundŝa, Drago. 2004. *Bog u djelima hrvatskih pisaca (svezak prvi)*. Zagreb: Matica hrvatska.

Mreŝni izvori

Baza autora, <https://www.zamp.hr/baza-autora/pregled>. Posjet 4. rujna 2021.

Bob Dylan and the Bible, <https://bob-dylan.org.uk/archives/6226>. Posjet 17. prosinca 2021.

Hrvatska enciklopedija, www.enciklopedija.hr:

– natuknica *Popularna kultura*. Posjet 15. listopada 2021.

YouTube, <https://www.youtube.com/>. Posjet 4. rujna 2021.

<http://arhiva.porin.info/hit-godine/>. Posjet 4. rujna 2021.

7. PRILOZI

7. 1. Analizirani korpus

1. 1. Pjesme o neostvarenoj žudnji

Žeđam

Tražim previše od ovih rima
od riječi što ne prilaze
kao uplašena jata riba

Tražim previše od ovih žica
da ti svaka nota pristaje
i da ima tvoje crte lica
da tvoja je

I uvijek ću te voljeti
i gorjeti
od prvog trena
za tobom žeđam
i uvijek ću te voljeti
i gorjeti
od prvog trena
za tobom žeđam

Tražim previše od tebe mila
za me tvoje usne pomlade
i da ljubav tvoja nema stida
nema predaje
tražim previše od ovih žica
da ti svaka nota pristaje
i da priča ova nema krivca
nema izdaje

Uvijek ću te voljeti
i gorjeti
od prvog trena
za tobom žeđam

Kako napraviš da nisam običan
i da me ne vidiš sa gore strane?
I kako napraviš kad ti nisam običan?
Koliko uzimam a koliko dajem?

Tražim previše od tebe mila
i uvijek ću te voljeti
i gorjeti
od prvog trena
za tobom žeđam

I uvijek ću te voljeti
i gorjeti
od prvog trena
za tobom žeđam

Za tobom; za tobom
za tobom
žeđam

Tvoje ime čuvam

Tvoje ime čuvam tu duboko u srcu
i spomenem te samo kada ne čuju,
čuvam te u duši kao pjesmu najdražu
ma da već odavno nisi tu.

A nudio sam srcu neke druge ljubavi,
varo ga ljepotom samo da zaboravi.

Ali ne vrijedi, vjeruj mi

srce se ne da varati

srce ko srce

uvijek je pitalo gdje si ti.

I ne znam gdje

ali nać ću te,

pregazit ću mora do tebe,

preko vatre i vode ću prijeći

jer te volim.

I ne znam gdje,

svejedno je,

ništa me sprječit ne može,

do kraja svijeta idem za tobom

jer te volim.

Neke slike blijede kako dani prolaze,

onima koje vrijede vrijeme ništa ne može.

Još si uvijek ista u mom sjećanju,

vidimo se noćas ponovo u snu.

A nudio sam srcu neke druge ljubavi,

varo ga ljepotom samo da zaboravi.

Ali ne vrijedi, vjeruj mi,

srce se ne da varati.

Srce ko srce,

uvijek je pitalo gdje si ti.

Dat će nam Bog

Svak za sobom broji svoje greške,
a ja od svojih odmičem kao pješke.

I treba mi baš netko kao ti
da za mnom ovaj nered pospremi.

Da otvorim sve prašnjave ormare
i slušam s nekim svoje ploče stare.

Da u nečije se dane uselim
iz ladice da srce izvadim.

Al dat će nam Bog

i više od tog

dobro će dobrim vratiti.

Život piše nove stranice

jednom stat ću i ja

pred tvoje stanice.

I znam dat će Bog

i više od tog

dobro će dobrim vratiti

nestat će bol u grudima

ja još vjerujem

dobrim ljudima.

I trebam nekog da podmetne mi leđa

i skloni ovaj umor s mojih vjeđa.

Da u nečije se dane uselim

iz ladice da srce izvadim.

1. 2. Pjesme o neobnovljenoj ljubavi

Činim pravu stvar

Možda i dogodi se čudo
i onda uspijem prešutjeti
teške riječi i sve grubo
sve što ljudi govore
kad se više ne vole.

Možda se jednom rodi nada
i onda uspijem ti priznati
da si najbolja do sada
da s tobom nijedna
ne može se mjeriti.

Nema pravila, tu nema pameti
kad nastupi tišina
mi smo dvoje ljudi
što se ne mogu razumjeti.

I činim pravu stvar
ne spominjem te ja
jezik pregrizem
da ne bih opsovao
da ne bih opsovao
ovaj život što ga
dijelim na pola.

I kada poželim te ja
jezik pregrizem
da ne bih opsovao
da ne bih opsovao
ovaj život što ga
dijelim na pola.

Što je moje, što je tvoje
ja tako ne mogu razmišljati
sve smo gradili u dvoje
i sve iz temelja
sad ćemo podijeliti
kome noć, a kome dan.

Ne, tu nema pameti
kad nastupi tišina
mi smo dvoje ljudi
što se ne mogu razumjeti.

Godinama

Ne miči usnama
jer ovo nije ni vrijeme
ni mjesto za to
nešto je u nama
do pola sveto, a od pola prokleta.

Nije sreća para puna vreća
to znaju oni što je imaju.
Nema puta od tijela do tijela
duše jedna drugoj putuju.

Godinama varala si me
znam kad i s kim
i kako vatreno.
Pogledaj me zadnji put
bar to nek bude fer
nek bude iskreno.

Čuda ne postoje,
svaki naš korak je put koji moramo preć.
Bit će bolje za oboje
ako prešutimo ono što htjeli smo reć.

Živi život između dva straha
bez ijednog trena predaha
I sluti kakav će to biti muk
kad dodirne te glas koji nema zvuk.

Godinama varao si me
znam kad i s kim
i kako vatreno.
Pogledaj me zadnji put
bar to nek bude fer
nek bude iskreno.

2. Pjesme refleksivne tematike

Ezoterija

Ne pratim zvijezde ni horoskop
ezoterija me nervira
na šesto čulo sam gluh ko top
jedino napušen mogu biti zen.

Valjda od rođenja patim
od kroničnog manjka čakri,
pa iz duhovne garsonijere
ne vidim više sfere, tko će ga znati.

Možda sam labilan ko raskliman stol
ili nadržkan na sve što je ko fol,
na sve te histerične žene
što mi preko ekrana čitaju s dlana.
Molim cijelo histerično pleme
stigmatika i šamana

Nek maknu ruke s mog volana
nek maknu dupe sa mog sica
ja putujem bez GPS-a
GPS-a sa nebesa.

Ne pratim zvijezde ni horoskop
ezoterija me nervira
na šesto čulo sam gluh ko top
jedino napušen mogu biti zen.

Gosopodo majstori tarota i
lokalni dileri zagrobnog života
znam da bit će mi žao što nisam klečao,
ali sve do tog sudnjeg dana

Maknite ruke s mog volana
maknite dupe sa mog sica
ja putujem bez GPS-a
GPS-a sa nebesa.

Teške boje

Moje srce teško suzu pušta
i pumpa sa smiješkom
jer ja ću pjevati i evo pjevam
ja ne svijetlim, ja sijevam

U teške boje
njima ja sam obojen.

Pokreni me, sa mnom pleši
tuge, tuge me riješi
daj da budem onaj koji tješi
svakom onom koji zna da griješi.

Reci mi, Bože, koje si boje kože?
Bože, daj kaži, to o tebi da l' su laži?

Ti sve znaš, tako bar govore.

Mora da je super gore
kad se prozori raja otvore.

Njima ja sam obojen.

7. 2. Osnovni podaci o analiziranim pjesmama

Naslov pjesme i godina nominacije / osvajanja nagrade	Autor(i) teksta; autor(i) glazbe	Izvođač(i) pjesme	Aranžman
<i>Činim pravu stvar</i> (2000.)	Zlatan Stipišić Gibonni	Zlatan Stipišić Gibonni	Nikša Bratoš
<i>Godinama</i> (2001.)	Dino Merlin	Dino Merlin i Ivana Banfić	Enes Tvrtković
<i>Žedam</i> (2011.)	Zlatan Stipišić Gibonni	Zlatan Stipišić Gibonni	Nikša Bratoš
<i>Dat će nam Bog</i> (2012.)	Antonija Šola; Branimir Mihaljević	Nina Badrić	Branimir Mihaljević
<i>Ezoterija</i> (2012.)	Milan Kekin; Zoran Subošić	<i>Hladno pivo</i>	Zoran Subošić, Krešimir Šokec
<i>Teške boje</i> (2012.)	Goran Bare; Damir Trkulja	Goran Bare i <i>Majke</i>	Viktor Lipić
<i>Tvoje ime čuvam</i> (2013.)	Mario Vestić	<i>Opća opasnost</i>	Mario Vestić